

Mozaikok Osváth Jánossal való levelezésemből

[2014. május]

Osvát Kálmán írásait, szerkesztői és lexikográfiai munkásságát a Mentor Kiadó révén ismerhette meg a nagydíjazott. Itt jelent meg alulírott szerkesztésében a Zord Idő antológia (1998), Motívumok (2000) címet adtam válogatott publicisztikai írásait, esszéit és a Románia felfedezése című riportját tartalmazó kötetnek, és sikerült a pótolhatatlan Erdélyi Lexikon újrakiadása. Sőt, a maga idejében nagy port kavart Berde Mária-regény, a Szentségvivők (1999) – ami Vásárhely akkori értelmiségi világának kulcsregénye – is újra az olvasó asztalára került hosszú évtizedek, tiltások után.

Nemrég, legnagyobb meglepetésemre, levelet kaptam a Facebookon Osvát Kálmán második házasságából származó fiától, dr. Osváth Jánostól, amiből párbeszéd alakult ki, és sikerült új adatokkal bővítenünk az Osvát Kálmánról kialakított képet. Úgy vélem, nemcsak az ő emlékezése, de a levelezésünk is érdekes adalék, egy szeletke az erdélyi és magyar irodalomtörténethez, amiből sok minden kiderül, adalék egy polgári család életéhez a mindennapokban, és a korszakhoz, amelyet nem is ismerünk annyira, mint hisszük.

*

Tisztelt Kuti Márta! Bocsánat, hogy ismeretlenül zavarom. A nevem Osváth János, Osvát Kálmán az apám volt. 14 éves voltam, amikor ő meghalt, most már idősebb vagyok, mint ő volt halálakor. Véletlenül akadtam az Ön írásaira az interneten, az abban apámról írottak természetesen mélyen megérintenek. Én magam orvos vagyok, és Budapesten élek. Irodalmi olvasottságom általában és ezen belül az erdélyi magyar irodalomra vonatkozóan szerénynek mondható. Ezért talán arra is illetéktelen vagyok, hogy munkásságáért köszönetet mondjak, hiszen nem nekem, hanem a magyar kultúrának tesz vele szolgálatot. De azért köszönöm! Ha bármilyen információval segíthetek, rendelkezésére állok. (...) További sok sikert és minden egyéb jót kívánok! Osváth János

Tisztelt Osváth János, szégyellem magam, hogy csak most válaszolok az ön levelére, de csak mostanában kezdtem gyakrabban facebookozni, és így fedeztem fel üzenetét. Örülök, hogy megkeresett, és elmondhatom, milyen nagy öröm volt számomra az édesapja munkásságával foglalkozni. Szerencsére Vásárhelyen fejtette ki, írta meg mindazt, ami nagyon fontos az erdélyi és egyetemes magyar irodalom számára. Büszke lehet az édesapjára, és ha megírná emlékeit róla, én megpróbálnám elhelyezni valamelyik itteni lapban, mert ő a mienk elsősorban. Életművét, ami nem tetemes, de jelentős, sajtó alá rendeztem és kiadtam. Első volt a Zord Idő antológia, igen gazdag és színvonalas anyaggal, mert nagyon jó szerkesztő és kiváló publicista volt, s így válogatta munkatársait is. Összegyűjtöttem és sajtó alá rendeztem egy életmű-válogatást Motívumok címmel. Tanítanám az újságíróknak. Ez az egyetlen igazán könyvnek nevezhető kiadvány műveiből. Aztán újra kiadtuk az Erdélyi Lexikont, amit azóta sem tudott senki utána megismételni. És végül Berde Mária, a kiváló erdélyi író a Zord Idő és Osvát történetéről szóló Szentségvivők c. regényét is újra tető alá hoztam. Ha kíváncsi az írásokra, amelyeket bevezetőként ezekhez a könyvekhez írtam (a bevezetőben említettekhez – a szerző megj.), megtalálja őket Írásnyomok c. kötetemben, amit feltettem a Transindex adatbankjába (Erdélyi magyar kisebbség Könyvtára, a Motívumokat keresse ugyanitt a Mentor Kiadó neve alatt). Ha később is, de ismerje meg édesapja valódi lényét. (...) Írja, hogy szerény az irodalmi olvasottsága, s főleg az erdélyieket illetően. Nincs vele egyedül, az anyaország egyik nagy szégyene ez...

Várom választ tisztelettel és hálával

Kuti Márta újságíró

Ui. Tartsuk a kapcsolatot! Köszönöm.

Ja igen, ő h nélkül írta a nevét. Oka van ennek is! Meg Ernő is! Én ezt tiszteletben tartanám, mert megérdemlik!

Tisztelt Kuti Márta, gyorsan válaszolok, és egyelőre nem hosszan.

Apámról nagyon sok személyes emlékem van. Kellő gondot akarok fordítani arra, hogy elkülönítsem a biztos emlékeket a bizonytalanabbaktól, amennyire lehet, elkerülendő a szubjektív torzításokat. Konzultálnék a nővéremmel is, aki 11 évvel idősebb nálam.

(...)

Igen élénken emlékszem sok mindenre, de felnőtt életem folyamán a legutóbbi évekig nem sokat foglalkoztatott a személye.

A Hisztéria című novella nagy hatással volt rám. Nem tudom megítélni, hogy mennyire jó írás, de mintha ebből most, annyi évtized után érteném meg azt a szenvedést, amit túlérzékeny idegrendszere által folyamatosan átélt. A Levelek a fiamhoz, amit már ismertem, most elolvasva, a pipájának a szagát is felidézte bennem.

Az Írásnyomok és Berde Mária regénye persze nagyon érdekelne, remélem, hogy rátalálok az interneten.

A „h” betű eredete a nevem végén rejtélyes. Mint az elolvasott anyagokból megtudtam, apám is néha úgy írta a nevét. Az én nevem az eredeti anyakönyvben Osvát volt, de az első anyakönyvi kivonatban, mint azt szüleim később észrevették, már Osváth lett. Nem törődtek vele. Az iskolába viszont th-val iktattak be, ezután az intőket és egyebeket már furcsa lett volna más írásmóddal aláírni, ezért apám talán valahogy rászokott az Osváth verzióra. Nem tudom biztosan. Tapasztalom, hogy más családokban is vannak ilyen bizonytalanságok a nevet illetően. Én már nem tudok megszabadulni a h-től, minden listán, szerződésben, igazolványban stb. így szerepelek.

Kedves Márta, felkérése nagyon megtisztel, összeszedem, amit tudok.

Üdvözlettel

Osváth János

Később megérkezett az alábbi, részletekbe menő emlékezés:

APÁM, OSVÁT KÁLMÁN

Családi háttéréről, ifjabb éveiről nem tudok többet, mint ami nyomtatásban máshol már megjelent, és bárki számára hozzáférhető. Először is az adatszerű tények:

Apám 44 vagy 45 éves elvált emberként Budapesten megismerkedett egy 21–22 év körüli könyvesbolti eladóval, Back Zsuzsannával, vagyis anyámmal, akivel később házasságot kötött.

A családi legenda szerint (amint a nővérem a napokban elmesélte) így történt:

1925-ben életében először nekivágott egy külföldi utazásnak, Bécsbe és talán más nagy európai városokba szándékozott volna látogatni.

Rövid időre Budapesten szállt meg, és betért az Andrássy úti Singer és Wolfner könyvesboltba. Megismerkedett anyámmal. Anyám belvárosi ügyvéd lánya volt, négyen voltak testvérek. Zsuzsa gyerekkorától kitért éles eszével és színes fantáziájával, dacos, igazságkereső, temperamentumos természetével, irodalmi érdeklődésével és ambícióival. Korán önálló életet kezdett. Amennyire tudom, mélyen inspirálta a világháborút követő évek forrongó szellemi légköre. Feminizmus, pszichoanalízis, dekadens irodalom stb. Osvát Kálmán ragyogó intellektusa elbűvölte. Természetéhez híven mellőzte a racionális szempontokat, és így életét összekötötte az egyelőre bizonytalan egzisztenciájú, jóval idősebb férfival. Mivel eleve reménytelen volt, hogy anyám szülei áldásukat adják volna a kapcsolatukra, egyszerűen összepakoltak, és együtt elvonultak Nagyváradra. Ott született meg kislányuk, Kati. 1929 tavaszán közben megbékélt a Back család, és ők ketten meg Kati nővérem végleg Budapestre települtek.

Annyit tudok, hogy apám nehezen találta helyét az itteni közegben. Nem tudok róla, hogy külső munkatársként akár a Nyugatban, akár más folyóiratban jelentősebb számú írást publikált volna. A Fővárosnál szociális látogató (valahogy így mondták) volt hosszabb ideig. Elég nyomorúságos dolog lehetett. Anyám elbeszélése alapján biztos, hogy neurotikus vonásai, melyeket később én is megtapasztaltam, már akkor is bénítólag hatottak rá célkitűzései megvalósításában. Szélsőséges érzelmek, harciasság és szorongás kettőssége, gyöttrő kényszerképzetek – amint azt pontosan ábrázolja a Hisztéria című novellája főszereplőjében. Diszharmonikus személyisége magától értetődően nehézséget jelentett családtagjai számára is.

Féltreértés ne essék: alkohol-problémája soha nem volt. Feminin vonások sem jellemezték. Férfias megjelenésű, szikár, fűrgé járású ember volt.

Ötvenkilencedik évében járt, amikor én megszülettem. Az újabb gyerek vállalása ilyen egzisztenciális háttérrel, az egyre fenyegetőbb antiszemita törvények és a küszöbön levő háború tudatában, ismét csak anyám parttalan idealizmusát példázta.

Nekem igen korai gyerekkoromból vannak hiteles emlékképeim, de ezekben apám még csak a háttérben szerepel.

Sokszor elvitt sétálni, de velem nem nagyon diskurált, mintha inkább magában beszélt volna. Gyakran járt kávéházba. Műcsarnok, Terminus, Lovrána – ezeket a szavakat kávéházak elnevezéseként ismertem meg. Akit érdekel az elmúlt század magyar irodalma, az tudja, hogy a régi Budapesten a kávéházak voltak az írók és író-féle emberek találkozási helyei, műveiket is jórészt ott alkották.

Biztos, hogy Apám engem rajongásig szeretett, és – sajnos – túlzottan féltett. Korának köszönhetően elkerülte a munkaszolgálatot és hasonlókat. A család együtt vészelté át Budapest ostromát. Említésre méltó emlékeim apámról ettől kezdve vannak.

A háború után egy hetedik kerületi háromszobás lakásba költöztünk (Dembinszky utca), majd 1952-től nővéremmel és annak férjével közösen egy nagyobb budai lakásban laktunk, a Batthyány utcában.

Anyámnak a háború vége több szempontból is felszabadulást hozott. Dacolva apám ellenállásával, aktivizálta magát. Ahogy az élet Budapesten normális kerékvágásba jutott, jelentkezett a Magyar Nők Demokratikus Szövetségébe, és szerkesztője lett a meginduló női hetilapnak. Azon kívül még három vagy négy ifjúsági regényt írt Osvát Zsuzsa néven. Apám ekkor már 65 éves volt. Továbbra sem talált rendszeres munkát. Olvastam olyan adatot (Szállási Árpádnál talán?), hogy ismét orvosi praxist indított. Ez biztosan tévedés. Mintha egy időben valóban kitétt volna táblát a kapura, talán a neve is fellelhető a regisztrált gyakorló orvosok akkori listáján, de hogy nem rendelt, és betegekhez sem járt, az egészen biztos.

A továbbiakban nem követek időrendet, hanem inkább felidézem az epizodikus emlékeket, ahogy előjönnek.

Az irodalom olyan téma volt, amelyről anyámmal sokat beszélgettek. A falon persze volt jó nagy könyvespolc, de sok könyv odaveszett a háborúban a kényszerű költözködések során. Nevek, amelyek beszélgetéseikben elhangzottak: Goethe, Anatole France, Móricz Zsigmond, Arany János, Bergson, Dickens, Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Gellért Oszkár, Tamási Áron, Dosztojevszkij, Tolsztoj, Pascal, Lessing. Ja, és persze Osvát Ernő. Az ő nagysága megkérdőjelezhetetlen volt, nyomasztó büszkeséget tápláltak belém (talán főleg anyám), hogy nagybátyám híres ember volt, majd biztos én is leszek. Számomra mindezek a nevek a felnőttek unalmas világát képviselték, ahonnan elvágódtam, hogy hajóskapitány lehessenek, és felfedezzek néhány újabb földrészt.

Apám nehéz természetéből adódóan viharos jelenetek zajlottak körülöttem, ezek nyomasztó emlékét mindig igyekeztem eltemetni, persze kevés sikerrel. Most, hogy mindezt leírom, lassan szépül a kép. A családi körben vidáman, kedélyesen is tudtak telni a napok. Van olyan dolog, amiért nagy hálával gondolok apámra. Hatodik osztályban valamiért elhagytam magam, és a félévi értékelés előtt két tantárgyból is bukásra álltam, pusztán azért, mert egyáltalán nem volt munkafüzetem. Kaptam sorra az intőket, de a tanárok arra már nem figyeltek, hogy aláíratom-e. Apám véletlenül jött rá a dologra. Úgy felpofozott, mint annak a rendje. Két teljes napon át az éjszakába nyúlóan kellett körmölnöm, amíg be nem pótoltam mindent. Azután jó útra tértem. Szóval ez is ő volt, ilyen is tudott lenni. Mindez kevéssé érdekes, mert most nem rólam van szó, csak azt próbáltam megmagyarázni, hogy miért nem lettem az „Osvát-hagyaték” gondozója.

Ide kívánczik viszont Osvát Ernő személye. Meglepetéssel olvasom apámnak Ernő bátyjáról szóló megemlékezését a Nyugatban. Ebből megtudható, hogy a két testvér közül Kálmán volt a jobban teljesítő és tehetségesebbnek tűnő diák, anyjuk viszont Ernőt favorizálta. Szinte kínálja magát a következtetés, hogy apámat a sikeres bátyjal való reménytelen rivalizálás tette tönkre lelkileg. Ebben kételkedem. Otthon sok szó esett „Ernő bácsiról”, apám rendezte sajtó alá O. E. összes írásait. Volt ő olyan fegyelmetlen ember, hogy ha feltámad benne valami keserű indulat Ernővel szemben, azt ne rejtse véka alá. Én semmi ilyenre vagy erre akár csak halványan utaló megnyilvánulásra nem emlékszem, de lehet, hogy tévedek.

(Valami bizonytalan, de biztosan nem alaptalan emlék: Anyámtól hallottam, hogy Apám gyerekként tanúja volt annak, hogy egy két éves kisgyerek kiesett az emeleti ablakon és szörnyen halt. Mintha anyám ezzel magyarázta volna nekem, hogy miért olyan „ideges” Apu. Talán a saját kistestvére volt az a szerencsétlenül járt gyerek? Nővérem szerint keverem az emlékeket. Tud erről a dologról valaki valamit?)

Pestalozzi, az egykori nagy emberbarát és pedagógus személye, munkássága mindkét szülőmet kiemelten foglalkoztatta. A napóleoni háborúban elárult és züllésnek indult gyerekek számára Svájcban nevelőotthont létesített egy kastélyban, türelmes és szeretetteljes neveléssel csodálatos eredményt ért el. Anyám egyik ifjúsági regénye róla szól. Apám valami szabadegyetem-szerű helyen előadást tartott róla, engem is elvittek. Amennyire felfogtam, nagyon jó lehetett. A Pestalozzi iránti érdeklődés jól példázza mindkét szülőm szocializtikus, humanista, mindig a vesztesekkel együttérző világszemléletét. Rám örökítették, ezért – rossz pillanataimban – nem érzek hálát.

Visszatérve az irodalomra: ahogy cseperedtem, csak-csak elkezdtem befogadni apám szellemiségét. Arany János verseit sokszor olvasta fel, vagy még gyakrabban fejből mondta. Úgy mondott verset, ahogy kell, mély átéléssel, saját természetes hangján, színészkedés nélkül, a megfelelő részeknél hamiskás mosollyal és hanghordozással (Erdély?). Kedvencei voltak: Rozgonyiné, Szent László, Epilógus. Fülemben van, ahogy elbűvölve idézi a mára csaknem elfeledett Kisfaludy Sándor egyik versét („A bereknek gyors kaszási...” – A Himfy második része, A boldog szerelem kezdete – a szerző megj.). A Zrínyiász prólógusa. („Micsoda erő van ebben a szövegben!”). Babitsot is szavalt. Illyés Gyula Dózsa György beszéde a ceglédi piacon című versét megpróbálta profi színészi-szavaloival megoldásokkal előadni. Persze, csak úgy magának, meg talán nekem. Nem igazán sikerült neki.

Tolsztoj, különösen a Háború és béke nagy kedvence volt. Nem tetszett viszont neki (se), hogy az író a hatalmas regény végén egy negyvenoldalas kitérőben terjedelmesen filozofál a háborúról. „Csodálatos mű, kár, hogy Tolsztoj a végén belelógatta a szakállát!” Erdélyi irodalom: nem emlékszem, hogy ezt így megfogalmazva hallottam volna tőle.

Ellenszenvai is voltak.

Annak idején valamennyire ismerte Adyt. Nem emlékszem, hogy a lírája foglalkoztatta volna, de mint embert elviselhetetlennek tartotta. Egyszer, már javában '45 után valami konferencián azt elemezgették, hogy Ady miért támadta-t (már nem tudom, melyik pályatársát), apám hozzászólt, és személyes emlékeire hivatkozva azt találta mondani, hogy Ady soha nem szerette a konkurenciát. Persze felhördültek.

Karinthy Frigyeszt utálta, megvetette, „közepes hírlapírónak” tartotta. Nem tudott összebarátkozni a pesties, körúti humor nyegleségével. Karinthynek is ezt vetette szemére. Mérges lett, ha anyámmal közösen dűltünk a nevetéstől az Így írtok ti olvastán. Az apám írásából kisugárzó gyűlölete a basáskodó hatalmasok és lakájaik iránt otthon, élőszóban is megnyilvánult. A svihákokról, pöffeszkedő „szárnysegédek” hallhattam eleget. Ehhez még hozzájárult a keserű ellenszenv bizonyos befutott, elegáns, társaságban tündöklő ismerősök iránt. Hasonlóan intoleráns volt általában az álságos szólalmokkal és minden képmutatással szemben. Annál szívfájdítóbb volt, amikor gyermeki szemem láttára kénytelen volt megalázkodni, hajbókolni egy-egy helyzetben. Pocsékul adta elő, javára legyen írva.

Lehet, hogy valahol elmondta vagy leírta az alábbi szöveget (persze nem szó szerint idézem): „Ha valami kozmikus katasztrófa következtében Magyarországot elöntené a tenger, a jampecek másnap már tányérsapkát viselve korzóznának a parton, és büszkén hajtogatnák: Tengerész nemzet vagyunk...!” Nekem nagyon tetszik.

Nagy élvezettel szokta volt mesélni, hogy régen (talán az első világháború előtt vagy alatt) humoros írásokat írt akkori vicclapokba. Kakas Márton, Borsszem Jankó – ezekre a címekre emlékszem, de lehet, hogy nem mindegyikbe írt. Igen bravúros és szellemes bökversei is jelentek meg, borzasztó kár, hogy csak töredékesen emlékszem rájuk. Valami miniszter egyszer sértődötten lemondott a hivataláról, apám versében tettetett kétségbeeséssel könyörgött, hogy ne tegye:

Bénák, vakok, süketnémák,

művészetek és tanárok –

mi lesz velünk, mi lesz velünk...?

tépelődve kelek s járok...

Ezeket anyám még tudta kívülről. Persze, már rég nem él ő sem.

Kínosan kerülve az idealizálást, kijelenthetem, hogy apámat soha nem hallottam bármely idegen nemzetről ócsárolva, gyűlölködve nyilatkozni. Zsidó létére, noha végigdrukkolta a háborút Churchill, Rooseveltt és Sztálin mellett, az akkor eluralkodó németellenesség sem érintette meg. Sok régi vicces erdélyi anekdotát mesélt, amelyekben az oláh, a magyar és a szász vetélkednek ebben-abban, persze mindig az oláh maradt legalul, de ezen túlmenően semmi különösen rosszat nem hallottam tőle a románokról. Eltekintve attól, hogy a Sigurancán (jól írom?) megtáncoltatták a Zord Idő miatt:

„Vajon miért ez a címe a maguk lapjának? Talán azért, mert mi itt vagyunk?!”

„Tisztelt uram, mivel önnek nem magyar az anyanyelve, érthető, hogy nem érzékeli azt a különleges hangulatot, amit a magyar fül érez a kifejezés mögött...”

Kb. ennyire emlékszem ezzel kapcsolatban.

A Hét címen, mint bizonyára tudja, létezett egy irodalmi folyóirat Budapesten. Kiss József szerkesztette, talán ő is indította. Apám utolsó éveiben nekilátott, hogy egy monográfiát írjon a lapról. A maga elé tűzött feladat felvillanyozta, ami nagyon jót tett a közérzetének. Sok személyes élmény is köthetett a szereplőkhöz. Úgy rémlik, hogy sok emberrel kapcsolatot teremtett vagy újított fel az ügy érdekében. Sokat beszélt a témáról a velünk együtt lakó vejével. Kaján Tibor rajzolóról van szó, aki ma is él, megkérdeztem, de részletekre már nem emlékszik. Nem tudom, meddig jutott el apám az anyaggyűjtésben, de azt hiszem, hogy nem messzire, és a műből végül nem született meg egy sor sem.

Olvasmányai közül még megemlítem Marshall amerikai tábornok és későbbi miniszter Így győztünk című könyvét a második világháborúról, ami '45 után még a kommunista hatalomátvétel előtt megjelenhetett. Sokat beszélt róla, elvette bennem az eretnek kétkedés magvát abban, hogy a háborút a Sztálin vezette szovjet nép egyedül nyerte volna meg. Érdekes, hogy – intellektusát meghazudtolva – sokszor fetiszizált „nagy” történelmi személyiségeket. Főleg egy-egy hadvezérnek hódolt a minden férfiemberben élő örök kisfiúi lelkesedésével. Már akkor, gyerekként is tiszteletlenül vigyorogtam, amikor egy Timosenko nevű (mint utóbb kiderült, dilettáns pancser) szovjet tábornokról mondta, hogy nevének pusztá említésére is megfutamodnának az amerikaiak Koreában. Többeket érdekelhet a zsidó identitáshoz való viszonya. E téren bizonytalan vagyok, de az az érzésem, hogy ezzel kapcsolatban nem voltak benne görcsök. A Nyugatban O. Ernőről írt cikke is említi, hogy apja vallásgyakorló volt, anyai nagyapja pedig messze földön híres rabbi. Ő maga valamikor régen áttért a református hitre, állítólag a Csernátóni Ágnessel kötött előző házassága érdekében. Hogy a nevé mikor magyarosította Rothról Osvátra, nem tudom (1916-ban vette fel az Osvát nevet, imádott bátyja után, aki ekkor már ezt a nevet használta. – a szerző megj.), de biztosan még korábban, hiszen féltestvérem, Barna is Osvát volt. Én reformátusnak születtem, karácsonykor Jézuskáról, Betlehemről énekeltünk. A vészorszak izgalmait együtt élte át a család, végül ép bőrrel megúsztuk. Apám kiterjedt erdélyi rokonságából viszont nagyon sokan odavesztek, szégyenszemre – tudtommal – éppen azok, akik az átmenetileg Magyarországhoz visszacsatolt országrészben éltek. Mindezt tudva, különös, hogy emlékezetem szerint az üldöztetésekről utólag nem sokat beszélt. A háború kapcsán leginkább a szövetségesek katonai sikerei foglalkoztatták. Haragvásai célpontjában továbbra is a svihákok, siblerék, csiszlíkek, szárnysegédek és talpnyalók voltak, a nációra, nyilasokra nem sok muniója maradt. A zsidó származás tényét sokakkal ellentétben fesztelenül kezelte. Derűsen idézte fel, hogy a vallási ünnepekkor a szülői házában milyen finom ételek voltak, de egyéb semmi.

Visszakanyarodva az életeseményekhez: A háború után egy időben könyvtáros volt a Fővárosi (később Szabó Ervinről elnevezett) könyvtárban. 1950 táján apám részállásban orvosi könyvtáros volt a Péterffy Sándor utcai Kórházban, majd az Orvostudományi Dokumentációs Központban. Az előbbi munkahelyére néha én is bementem, ezek jó emlékek.

1951–52 telén, mint már említettem, Budára költöztünk nővéremekkel közösen bérelt, nagyobb lakásba. Ez idő tájt valami testi

betegség érthette apámat, néhány hétig alig tudott járni, úgy tűnt, hogy el is butul. Utána mégis jobban lett, de kétségtelen, hogy békésebbé vált. Ekkor, kb. 13 éves koromban kerültem közel hozzá érzelmileg is. Szokatlanul élénk és beszédes lett. Nagyon sokat mesélt ifjúkori emlékeiről, katonaságról, háborús élményeiről, kolerajárványról, erdélyi falvakról, ahova lovon járt szülést levezetni, és így tovább. Nagy örömmel nyugtázza, hogy bennem is kezdett feltámadni némi kulturális érdeklődés.

Arra is emlékszem, fejébe vette, hogy megtanul oroszul. Sokat ült nyelvkönyvek és eredeti szövegek felett, de már sajnos nem sokat haladt.

Romanticizmusáról a legutolsó emlékem 1953 nyara. Leszaladok a sarki presszóba, ahol apám üldögél, előtte persze könyv, toll, papír. Lelkendezve elmondom neki, hogy a rádió az előbb bement, hogy Koreában létrejött a fegyverszüneti megegyezés a hadviselő felek között. Apám kihúzza magát, komoly, ünnepélyes hangon mondja:

– Jancsikám, európai emberek ilyenkor kezet fognak!

(De sok ilyen-olyan európai ember folyt le azóta a történelem vizén!)

Apám két hónappal ezután halt meg, hirtelen.

Agyvérzés végzett vele igen gyorsan.

Halála hírére Edit húga, unokaöccse, Bálint Endre festőművész, valamint az ő testvére, Bálint Klára (Szerb Antal özvegye) jött el leróni kegyeletét. Bálint Bandi halotti maszkot (?) és rajzot készített, utóbbi fel-feltűnik a képkereskedelmi aukciókon.

Temetésén Trencsényi Waldapfel Imre professzor mondott búcsúztatót.

Osvát Kálmántól kézirat nem, tárgyi emlék pedig elég kevés maradt.

Kedves Márta, körülbelül így tudom összefoglalni. (...) Csatolom Bálint Endre említett grafikáját, és egy igen hitelesre sikerült fényképet, 1950 körül készült.

Kedves János, mint írtam, a Látó című folyóirattal felvettem a kapcsolatot. Ezért kérdem, sikerült-e még valamit felderíteni, s ha igen, kérem, küldje el sürgősen, hogy szerkeszsem közölhető anyaggá. Én arra gondoltam, hogy a mi levelezésünket is hozzácsatolnám, hisz ez is érdekes adalék.

Féltestvérét, aki orvos volt szintén, ismerte-e? Ezt még szeretném tudni.

Várom mihamarabbi válaszát, Márta

U.i. Bocs, hogy kicsit későn írtam, de gondoltam, kell idő Önöknek is!

Kedves Márta!

Nővérem átnézte a szüleink hagyatékát tartalmazó dossziékat. Eredeti kéziratot vagy más, Magát esetleg önt érdeklő anyagot sajnos nem talált.

Miután hosszan kifaggattam a családtörténetről, néhány ponton kiegészíteném az előzőkben leírtakat.

Apámnak két édestestvére és öt féltestvére volt, akik apja első házasságában születtek. Az első feleség meghalt, az özvegyen maradt férj kötelességszerűen elvette annak leánytestvérét. A megjelent életrajzokból is tudjuk, hogy ő, Perls Fanny, a család humán érdeklődésének az ősforrása. A két édestestvér Ernő és a kb. 1890-ben született Edit voltak. Edit férje az ismert író és kritikus Bálint Aladár volt, gyermekei Endre, aki festőként szerzett nagy nevet, és Klára, aki Szerb Antal felesége lett. Mivel apám és Edit Budapesten telepedtek le, a háborút is itt vészték át. Az öt féltestvér közül négy Észak-Erdélyben rekedt, akik családjikkal együtt – egy lány kivételével – a deportálások áldozata lett. Azt az egy megmaradt felnőtt lányt, vagyis apám fél-unokahúgát Nórának hívták, és egyszer, a 60-as évek elején találkoztam vele.

Osvát Barnával, fiával az első házasságból én soha nem találkoztam. A Levelek a fiamhoz természetesen hozzá íródott. A háború után Apám legalábbis egyszer levelet válthatott a feleségével, amíg ő hadifogoly volt. Elöttem van egy fénykép, a három gyerekkel és háttérben egy szép nagy hegygel, mondták nekem, hogy az a Hargita. Erre a levélre Kati nővérem is emlékszik halványan. Azután valamiért megszakadt a kapcsolat. Ifjabb Osvát Barnától tudom, hogy a fogságból, ahol orvosként dolgozott, megtört állapotban jött haza, de továbbra is megszállottan dolgozott haláláig. Patológus volt, és a medicinán kívül is nagy természettudományos műveltséggel rendelkezett.

Kedves Márta, ha még valami morzsára lelek, megírom. Nagyon hálás vagyok a felkéréséért, mert lehetővé tett számomra egy világ körüli (a saját belső világom körüli) utazást.

Szeretettel és üdvözlettel

Osváth János

2013. szeptember 30.

Kategória: Dokumentum

Denumire autor: Kuti Márta

Látó Szépirodalmi Folyóirat